

בבא בתרא כ"א

משנה

מי שפותח חנות בחצר, יכול שכנו למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין. אבל עושה כלים, יוצא ומוכר בתוך השוק. ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות³⁷⁵.

גמרא

סיפא בתשב"ר מתקנת יהושע ב"ג שואלת הגמרא, מה ההבדל בין הרישא שיכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסים והיוצאים, לסיפא שאינו יכול לומר איני יכול לישן מקול התינוקות? אמר אביי, הסיפא מדברת בחצר אחרת. אמר לו רבא, אם כך יאמר חצר אחרת מותר? אלא אמר רבא, הסיפא מדברת על תינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך, ואינו יכול למחות.

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא כמו שאמר רב יהודה בשם רב, יהושע בן גמלא זכור לטוב שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל. בתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה ודרשו זאת מהכתוב: "וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" ולמדתם אתם. ודרשו: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה" והתקינו שיושיבו מלמדי תינוקות בירושלים. ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו לירושלים ומלמדו, אין לו אב לא היה עולה ולומד. והתקינו שיהיו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו מבעט בו ויצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

רב א' לשמואל ב"ש עד שש לא אמר רב לרב שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות, לא תקבל תלמיד עד שהוא בן שש ושב³⁷⁶, מכאן ואילך קבל אותו וספה לו כשור, האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין עול על צוארו. ואמר רב לרב שמואל בר שילת, כשאתה מכה את התינוק לא תכהו אלא ברצועת המנעל, מכה קלה שלא יוזק. מי שקורא קורא, ומי שלא קורא, אינך צריך לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך, אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו להבין וללמוד.

375 הגמ' הבינה בסלקא דעתך קול התינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות, רש"י ותוס'.

376 ומה שכתוב באבות בן ה' למקרא הוא בברייתא לגמרי כמו ששנינו חבריו רצים אח' ואינם מגיעים. תוס'.

א' מבני חצר שבקש לעשות רופא אומן וגרדי מקשה הגמרא על מה ששנינו שבני ומלמד תינוקות עכו"ם בני חצר מעכבים עלי³⁷⁷ החצר אינם יכולים לעכב מלעשות מלמד תינוקות בחצר אחרי תקנת יהושע בן גמלא. ממה ששנינו, אחד מבני חצר³⁷⁷ שביקש לעשות רופא, מוהל, אומן, מקיז דם, וגרדי³⁷⁸ ומלמד תינוקות, בני חצר מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם קול של הנכנסים והיוצאים? אומרת הגמרא, מדובר כאן בתינוקות נכרים. שואלת הגמרא ממה ששנינו, שנים שיושבין בחצר וביקש אחד מהן לעשות רופא, אומן, וגרדי, ומלמד תינוקות חבירו מעכב עליו? אומרת הגמרא שגם כאן מדובר בתינוקות של עכו"ם.

לא ישכירנו לרופא לאומן לגרדי
לסופר העיר יהודי ולסופר ארמי
שואלת הגמרא ממה ששנינו, מי שיש לו בית
בחצר השותפין לא ישכירנו לרופא לאומן לגרדי,
ולא לסופר יהודי, מלמד תינוקות, ולא לסופר ארמי³⁷⁹? ואומרת הגמרא מדובר
בסופר העיר, מלמד תינוקות העיר, ומושיב תחתיו מלמדים והוא מורה את כולם
איך יעשו, ויש שם קול גדול³⁸⁰.

מתקנת יהושע ב"ג לא מביאים
תינוקות מעיר לעיר
אמר רבא, מתקנת יהושע בן גמלא מתקנת יהושע
בן גמלא, שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר לא
מביאים תינוק מעיר לעיר³⁸¹ ללמוד, שמא יוזק בדרכים³⁸². אבל מביאים מבית
כנסת לבית כנסת. ואם מפסיק ביניהם נהרא לא מביאים, ואם יש גשר רחב³⁸³
מביאים, ואם יש גשר של לוח צר לא מביאים.

טן תלמידים של מלמד אחד כ"ה
תלמידים
ואמר רבא, מספר התלמידים הראויים למלמד
תינוקות אחד, הוא עשרים וחמישה³⁸⁴. ואם יש
חמישים תינוקות מושיבים שנים. ואם יש ארבעים מעמידים ריש רוכבא, ששומע
מפי המלמד עם התינוקות וחוזר עליו עם התינוקות בשכר, ובני העיר מסייעים לו
לשכור לו את אותו ריש דוכנא.

377 בפירוש רשב"א כתב שלא גורסים אחד מבני מבוי, אלא אחד מבני חצר שאם נגרוס מבוי קשה על אביי
שמתיר בחצר אחרת. וגם במה ששנינו עושה אדם חנות בצד חנות של חברו מותר גם לכל הפחות בחצר אחרת,
וגם רבא אינו חולק אלא שמעמיד את הברייתא שמותר אפ' באותה חצר. וכאן אסרו אפ' בחצר אחרת. תוס'.

378 במשנה שנינו בבעל ריחים שאינם יכולים למחות מפני קול הריחים וקול הפטיש בעושה לעצמו וכאן בגרדי
העושה לאחרים מוחים מפני הנכנסים ויוצאים. וא"ת הרי משמע שללא טענת פסקת לחיותאי היה יכול להעמיד
ריחים, וכן שניו עושה אדם חנת בצד חנות אע"ג שיש נכנסים ויוצאים רבים. וי"ל ששם הדבר מותר רק בחצר
אחרת. או שנאמר שבגרדי יש רבים שנכנסים ויוצאים. תוס'.

379 תוס' מקשים הרי אסור בלא זה להשכיר לארמיכמו ששנינו בב"ק שיכול לומר לו הרבצת אריה על המיצר
שלי. ונראה שכאשר אין ישראל רוצה לקנות מותר למכור לנכרי. תוס'.

380 רש"י, ובפרק המקבל פירש בשמספר את בני העיר. ור"ח מפ' סופר שכתב שטרות של בני העיר. תוס'.

381 כשאין כאן כ"ה תינוקות. והנפק"מ היא שאם היו בעיר השניה שני מלמדים היו מושיבים חציים בפני אחד
וחציים בפני השני. תוס'.

382 שהשטן מקטרג בשעת הסכנה אלא כופים את בני אותה העיר להושיב מלמדי תינוקות. רש"י.

383 כמו תיתורא של תפילין, מקום מושבם שדומה לגשר. רש"י.

384 ובפחות מכך אין בני העיר כופים זה את זה להשכיר להם מלמד. תוס'.

רְבֵא א' לֹא מִסְלָקִים מִלְמַד שֵׁישׁ טוֹב יוֹתֵר וְאִמֵּר רַבָּא, אִם יֵשׁ מִלְמַד תִּינוּקוֹת, וְיֵשׁ רַב דִּימֵי א' קִנְאָת סוֹפְרִים תְּרַבֵּה חֲכָמָה מִלְמַד אַחַר שְׁמִלְמַד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, לֹא מִסְלָקִים אוֹתוֹ שְׁמָא יִבּוֹא לְהִתְרַשֵּׁל וְלִהְתַּפְּאֵר בְּלִבּוֹ שְׁאִין כְּמוֹתוֹ וְיִתְרַשֵּׁל וְלֹא יִירָא שְׁמָא יִסְלָקוּהוּ. רַב דִּימֵי מְנַהַרְדְּעָא אִמֵּר, כָּל שֶׁכֵּן שִׁילְמַד עִם הַתִּינוּקוֹת טוֹב יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יֵדָאג מִקִּנְאָת חֲבִירוֹ שֶׁסְלָקוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁיִּבְיִישְׁנוּ בְּפְנֵי בְּנֵי הָעִיר, וְלִמְדֵנוּ ש'קִנְאָת סוֹפְרִים תְּרַבֵּה חֲכָמָה'.

רְבֵא א' מִלְמַד שְׁגוֹרֵס וְלֹא מְדִיִּיק עֲדִיף שְׁבִשְׁתָּא מִמִּילָא נִפְקָא וְאִמֵּר רַבָּא, אִם יֵשׁ שְׁנֵי מִלְמַדֵי תִינוּקוֹת אֶחָד גּוֹרֵס, מִלְמַד הֶרְבֵּה וְאִינוּ מְדִיִּיק בְּלִימוּד הַתִּינוּקוֹת שְׁלֹא יִשְׁתַּבְּשׁוּ, וְאֶחָד מְדִיִּיק וְאִינוּ גּוֹרֵס, אִינוּ מִלְמַד הֶרְבֵּה כְּמוֹתוֹ. מוֹשִׁיבִים אֶת אוֹתוֹ אֶחָד שְׁגוֹרֵס הֶרְבֵּה וְלֹא מְדִיִּיק שֶׁכְּשִׁיגְדֵל הַטְּעוֹת תִּצָּא מֵאֻלְיָהּ. וְרַב דִּימֵי מְנַהַרְדְּעָא אִמֵּר, שְׁמוֹשִׁיבִים אֶת הַמִּלְמַד שֶׁמְדִיִּיק וְלֹא גּוֹרֵס הֶרְבֵּה, כִּיּוֹן שֶׁהַטְּעוֹת נִכְנָסָה לְלִבּוֹ שֶׁל הַתִּינוּק קִשָּׁה לְהוֹצִיאָהּ. כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ עַל הַכְּתוּב בְּסִפְר מְלָכִים: "כִּי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשָׁב שָׁם וְיָאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְּרִית כָּל זָכָר בְּאֶדְוִים".

יֹאב הֵרַג בְּאֶדְוִים אֶת הַזְּכָרִים מִשּׁוֹם שְׁבִשְׁתָּא מִמִּילָא נִפְקָא וְרַבּוֹ "זָכָר" חֲרָטָה אֶת זָכָר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁפֹחַ", כָּל זָכָר מִעַמְמֶלֶק³⁸⁵. וְאִמֵּר לוֹ דוֹד הָרֵי אֲנִי קוֹרְאִים "זָכָר". וְאִמֵּר לוֹ יוֹאב אֲנִי לְמַדְתִּי לְקַרְוֹא "זָכָר"³⁸⁶ וְהֵלֶךְ וְשָׁאֵל אֶת רַבּוֹ אֵיךְ לְמַדְתָּנִי, וְכִשְׁאִמֵּר לוֹ "זָכָר" לָקַח יוֹאב חֶרֶב לְהִרְגוֹ, מִפְּנֵי הַכְּתוּב: "וְאִרְוֹר עֲשֵׂה מְלָאכָתָה רְמִיָּה". וְאִמֵּר לוֹ שִׁיעוּזוֹב אוֹתוֹ, וְדִי לוֹ שִׁיעוּמוֹד בְּאִרְוֹר. וְאִמֵּר לוֹ יוֹאב הָרֵי כְּתוּב: "וְאִרְוֹר מִנְעַ חֲרָבּוֹ מִדָּם". יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִרְגוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִרְגוֹ.

מִלְמַד תִּינוּקוֹת שְׁתֵּלָא טַבַּח מִקִּיז דָם, וְסוֹפֵר הָעִיר כּוֹלֵם כְּמוֹתֵרִים וְעוֹמְדִים לְמַחְצָה, טַבַּח, וּמִקִּיז דָם, וְסוֹפֵר הָעִיר הַלְּבָלֵר³⁸⁸, כּוֹלֵם הֵם כְּמוֹתֵרִים וְעוֹמְדִים. וְאִם קִלְקֵלוֹ, מִסְלָק אוֹתָם אִפִּילוֹ שְׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ מִקּוֹדֵם. כָּלֵלוֹ שֶׁל דְּבַר, כָּל הַפֶּסֶד שֶׁאִינוּ חוֹזֵר, הוּא מוֹתֵרָה וְעוֹמֵד. שֶׁהִרִי מִשְׁנַתְּנַבְּלָה הַבְּהֵמָה אוֹ הַמִּקִּיז הֵרַג וְהַסּוֹפֵר כְּתַב סִפְר תּוֹרָה בְּטְעוֹת אֵי אִפְשָׁר

385 יוֹאב טַעַן שְׁאֵם בְּמִצְוֹת מַחִית עֲמֶלֶק נִאֵמַר לְהִרְוֹג אֶת הַזְּכָרִים כ"ש בְּמִלְחָמָה עִם אֶדְוִים. וְדוֹד הַמֶּלֶךְ אִמֵּר לוֹ שֶׁכְּמוֹ שְׁבַעֲמֶלֶק מִצְוֹה לְהִרְוֹג אֶת הַנְּקִיבוֹת כִּךְ גַּם בְּמִלְחָמַת מִצְוֵה שֶׁל אֶדְוִים. מִהֲרַש"א ב"א.

386 לְפִי הַגְּהוֹת הַב"ת. ר"ח פִּירֵשׁ שֶׁרַבּוֹ לִימְדוּ לְקַרְוֹא כְּדִין אֲבָל לֹא הִשְׁגִּיחַ מֵהַתְּלַמִּיד קִרְא, וְהוּוּ "עוֹשֵׂה מְלָאכַת ה' רְמִיָּה". אֲבָל אֵינן לְפִרְשׁ שְׁגַם רַבּוֹ טַעַה וְלִימְדוּ לְקַרְוֹא בְּקִמְזָן שֶׁא"כ אִינוּ רְמִיָּה. תוֹס'. וְכֵן כְּתַב הַר"ן. וְבַע"י פִּירֵשׁ הַרְשֵׁב"א כְּתַב שֶׁרַבּוֹ אִמֵּר לוֹ זָכָר בְּסִגּוּל, וּפִירְשׁוּ שֶׁהַמִּלְמַד לֹא פִּשַׁע בְּקִרְיָאָתוֹ אֲלֵא שְׁלֹא תִיקֵן אוֹתוֹ כְּשִׁקְרָא לֹא נִכּוֹן. אֲבָל מִהֲלָשׁוֹן הֵיכָא אִקְרִיתוֹן מִשְׁמַע שְׁבַכּוּנָה קִרְא כִךְ. מִהֲרַש"א ב"א.

387 יֵשׁ מִהַמְּפִרְשִׁים שֶׁכְּתַבּוּ שֶׁהַקְּרִיאָה הַנִּכּוּנָה הִיא זָכָר עֲמֶלֶק בְּשְׁנֵי סִגּוּלִים, וְיֹאב טַעַה וְקִרְא "זָכָר" בְּצִירָה וְסִגּוּל, וְלָכֵן יֵשׁ לְקַרְוֹא בְּפִרְשַׁת זָכָר אֶת הַפֶּסֶק בְּשְׁנֵי הָאוֹפְנִים. מִשְׁנ"ב סִימָן תְּרַפ"ה ס"ק י"ח.

388 רַש"י מְפִרֵשׁ סוֹפֵר מֵתָא, שְׁכוּתָב ס"ת. תוֹס' הִקְשׁוּ הָרֵי אִפְשָׁר לְהַגִּיחַ אֶת הַסִּפְר אֲלֵא י"ל שֶׁסּוֹפֵר מֵתָא הוּא כּוֹתֵב שְׁטוֹת. תוֹס'.

ר"ה א' בן מבוי שהעמיד ריחים מעב מחברו בן מבוי
 אמר רב הונא, אחד מבני מבוי שהעמיד ריחים,
 לטחון ולשכור, ובא חברו בן המבוי להעמיד ריחים
 אחרים, הדין הוא שיכול לעכב בעדו. מפני שיאמר לו פסקת את חיותי. ומביאה
 הגמרא ראיה לדבריו ממה ששנינו, מרחיקים מצודת הדג מן הדג³⁹¹ כמלא ריצת
 הדג, וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה³⁹². ודוחה הגמרא שדגים שונים מפני
 שהם מביטים ורצים למקום שראו שם מזונות³⁹³.

ר"י או' לא יחלק חנוני קליות ואגוזין
 לתינוקות מפני שמרגילים וחכ' מתירים
 רבינא אמר לרבא, האם רב הונא אמר כרבי
 יהודה. ששנינו במשנה במסכת בבא מציעא,
 רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן אצלו,
 וחכמים מתירין? מבארת הגמרא, שרב הונא יכול לסבור כחכמים. חכמים חולקים
 על רבי יהודה כשאמר לו אני מחלק אגוזים ואתה תחלק שקדים. אבל כאן שזה
 העמיד תחילה והרגיל להשתכר בכך, וזה בא לירד אצלו לאומנותו אפילו חכמים
 מודים שיכול לומר לו, פסקת את חיי.

עושה אדם חנות ומרחץ בצד חנות ומרחץ חברו ואינו יכול למחות
 ומקשה הגמרא על רב הונא ממה ששנינו, עושה
 אדם חנות בצד חנותו של חברו, ומרחץ בצד
 מרחצו של חברו, ואינו יכול למחות בידו. מפני שיכול לומר לו אתה עושה
 בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי? עונה הגמרא, שתנאים נחלקו בדבר. ששנינו
 בברייתא³⁹⁴, כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט, ולא
 בורסקי, ולא מלמד תינוקות³⁹⁵, ולא אחד מבעלי אומניות, ולשכנו אינו כופהו,
 אינו מונע את שכנו הגר כמותו במבוי מלירד לאותו אומנות. רבן שמעון בן

389 רש"י בפ' המקבל פירש שבמלמד דרדקי הוא הפסד שאינו חוזר משום דשבשטא כיון דעל על. וקשה לר"י
 הרי רבא עצמו אמר לעיל שבשטא ממילא נפקא. ואומר ר"י שבאותה שעה שלמדו טעות בטלו מלימוד תורה
 ואינם יכולים להחזירה לעולם. תוס'.

390 ובשטלא אין הנטיעות גדלות כראוי. תוס'.

391 צייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר את חורו שאר הציידים מרחיקים מצודתם משם, ואע"ג שלא זכה בו ולא בא
 לידיו משום שא"ל קא פסקת לחיותי. רש"י.

392 אע"ג שר"ת מפרש שבדבר של הפקר אינו נקרא אפ' רשע, כמו ששנינו בפירס טליתו על פאה ובראה את
 המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה שזכה. ואינו נקרא רשע אלא בעני המהפך בחררה משום שאם לא ישתכר
 בדבר זה יכול להשתכר במקום אחר. כאן מרחיקים את המצודות מפני שהוא יכול לפרוס את מצודתו במקומות
 אחרים, ועוד שכאן מדובר כשאומנותו בכך. תוס'.

393 וכיון שהכיר את חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו הוא בטוח שילכדנו, וכמו שבא לידיו ונמצא חברו
 מזיקו. אבל כאן יאמר לו מי שבא אצלי יבא, ומי שבא אצלך יבא. רש"י.

394 תימה לרשב"א מדוע לא הביא את מח' חכמים ור"י במשנה שהרי ממה נפשך ר"י שאומר לא יחלק קליות
 חולק על הברייתא הזאת. ושמא רצה להביא תנאים שנחלקו בדבר במפורש. תוס'.

395 נראה לר"י שמדובר במלמד תינוקות נכרים. ולא יתכן לומר כן אם גורסים לעיל אחד מבני מבוי והעמידו
 לעיל בתינוקות נכרים ובני המבוי מעכבים עליו, וכאן אמר שאינו כופה לשכנו. ואפ' רשב"ג אינו חולק
 אלא משום שפטיק לחיותיה ולא משום קול התינוקות. ולפי מה שפירשו תוס' לעיל שגורסים אחד מבני חצר אתי
 שפיר. ולר"ש בן אברהם נראה שמדובר כאן בתינוקות ישראל ואפ' אחרי תקנת יהושע ב"ג, כיון שיש כבר מלמד
 אחר. ובסמוך צריך לומר שרשב"ג אינו חולק על מלמד תינוקות אלא על השאר. תוס'.

גמליאל אמר אומר אף לשכנו כופהו. ורב הונא אמר כרבן שמעון בן גמליאל.

אמר רב הונא בנו של רב יהושע, פשוט לי שבן העיר יכול לעכב על בני עיר אחרת מלעשות כאן את אומנותם, ולהביא כאן למכור, ואפילו לחכמים שאומרים שאינו כופה את שכנו. ואם הוא שייך בתשלום המס של בני העיר, בן העיר אינו יכול לעכב עליו³⁹⁶. ופשוט לי, שבן המבוי אינו יכול לעכב על בן אותו המבוי מלירד לאומנותו כחכמים, ושלא כרב הונא³⁹⁷. ויש לי ספק אם בן המבוי יכול לעכב על בן מבוי אחר. האם הוא בן העיר שכנו ואינו כופהו, או שמא שכנו שאמרו חכמים הוא בן אותו מבוי, אבל בן מבוי אחר אינו שכנו. ונשארה הגמרא בתיקו.

אמר רב יוסף, רב הונא שסובר כרבן שמעון בן גמליאל מודה שמלמד תינוקות אינו יכול לעכב מלמד תינוקות בן המבוי מללמד תינוקות. שמתוך כך המלמדים יזהרו באומנותם שייראו זה מזה. כמו שאמרו 'קנאת סופרים תרבה חכמה'³⁹⁸.

396 אבל בן המבוי יכול לעכב. תוס'.

397 והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע כנגד ר"ה מפני שהוא מאוחר יותר. תוס'.

398 מפירוש רש"י נראה שלא גורסים את המוקף בסוגריים (דאמר מר עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) וכן כתבו תוס' שנראה ממה שנאמר בגמרא קנאת סופרים תרבה חכמה.

